

**Є. Ф. Сластенко, канд. філос. наук, проф.,
Н. А. Ченбай, ст. викл., НАУ, Київ**

ОСОБЛИВОСТІ ФЕНОМЕНУ СУЧАСНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. глобалізація стає об'єктивною закономірністю розвитку людства, формування в майбутньому єдиного взаємозв'язаного світового співтовариства. Процес глобалізації стрімко змінює сучасний світ, потребує від усіх країн і кожної людини окремо пошуку свого місця у цьому взаємозв'язаному й взаємозалежному світі.

Ідея глобалізації вперше з'явилася в публікаціях французьких й американських дослідників у 60-х роках минулого століття. Проте ще наприкінці 40-х років К. Ясперс висунув ідею про "глобальну єдність", "єдине людство", "єдину долю народів", "створенні цілісного планетарного світу людей". Він писав, що світова імперія утримується єдиною владою, яка підкорює всіх з якогось одного центру через насилля, а світовий справедливий порядок – це єдність без єдиної влади, єдність загальної згоди, спільної відповідальності за долю людства" [*Ясперс К. Смысл и назначение истории. – М., 1991. – С. 208–209*]. А. Тойнбі, в свою чергу, стверджував, що наприкінці ХХ ст. почалася всезагальна світова історія, яка зачепила не тільки основи суспільного устрою, але й основні тенденції світових соціальних процесів. У праці "Осягнення історії" мислитель зазначав, що "індустріальна система почала різко нарощувати свою активність, так що розмах її діяльності набув глобального характеру". Поняття "глобалізація" широко застосовується науковим товариством починаючи з 70-х років. Так, у доповідях Римського клубу особливого значення набули проблеми побудови моделей майбутнього світового порядку, глобальної солідарності, яка направлена на перебудову свідомості людей й формування нового "глобального етносу", прогнозування наслідків впливу глобалізаційних процесів на світове співтовариство тощо.

В інформаційну епоху проблема глобалізації не втрачає своєї актуальності й викликає жваві дискусії серед представників суспільних, природничих і технічних наук щодо її осмислення. Тема глобалізації має не тільки теоретичне, але й практичне значення. У науці досить не існує єдиної позиції щодо сутності процесу глобалізації (і навіть змісту цього поняття), що зумовлено масштабністю цього феномену й тим, що дослідники використовують різні методологічні підходи до визначення цього процесу. Зокрема, О. Чумаков представляє глобалізацію як процес "універсалізації, становлення єдиних для всіх країн планети Земля структур, зв'язків і відносин у різних сферах суспільного життя. Глобалізація характеризується єдиним світовим господарством, всезагальним економічним взаємозв'язком, глобальними комунікаціями" [*Чумаков А. Н. Глобализация. Контуры целостного мира : монография. – М., 2005. – С. 70*].

Глобалізація – це комплексне геополітичне, геоекономічне, геокультурне явище, яке істотно впливає на всі сторони життєдіяльності людей. Вона має об'єктивний характер й обумовлена, перш за все, швидко прогресуючою інтернаціоналізацією всіх аспектів життя країн і народів, яка

знаходить відображення в тому, що різні риси або проблеми суспільного розвитку набувають планетарних масштабів; досягається такий рівень єдності людства, коли існування й розвиток кожної країни, кожного народу залежать від стану й змін світу в цілому. Не випадково в сучасній філософській та соціологічній літературі поняття "глобалізація" усе частіше взаємозв'язують й отожднюють з поняттям "інтернаціоналізація". Так, висловлюється думка, що глобалізація є якісно новою сходинкою або етапом інтернаціоналізації усіх сфер суспільного життя. Деякі дослідники, зокрема А. Ельянов, виходять з того, що глобалізація не замінює й не відмінює інтернаціоналізацію, а відбувається одночасно з нею [Ельянов А. Я. Глобализация и догоняющее развитие // Мировая экономика и международные отношения. – 2004. – № 1. – С. 8]. Інші ж упевнені, що інтернаціоналізація всього суспільного життя виступає як передісторія глобалізації.

Глобалізація стала можливою лише з розвитком інформатизації, сучасних мережевих комунікацій, інформаційних технологій, які постають її рушійною силою. Так, поява Інтернету й глобальних засобів зв'язку призвела до трансформації ринкових відносин за допомогою нових факторів економічної глобалізації – транснаціональних компаній і наддержавних міжнародних та всесвітніх організацій. В свою чергу процеси глобалізації суттєво прискорюють інформатизацію, наближаючи світове співтовариство до створення планетарної інформаційної цивілізації [Урсул А. Д., Урсул Т. А. Глобализация, устойчивое развитие, ноосферогенез: информационные процессы // Научно-техническая информация. – Серия 1. – 2005. – № 4. – С. 5]. Але в той же час глобалізація призводить до послаблення традиційних територіальних, соціокультурних, економічних, державно-політичних бар'єрів, які ізолюють народи один від одного [Лукашевич В. М. Глобалістика. – Львів, 2007. – С. 15].

Вивчення феномену глобалізації призвело до різних оцінок цього процесу – від його абсолютизації до заперечення прогресивної ролі глобалізації в суспільному розвитку: розуміння цього явища як домінування США й інших економічно розвинених країн над усім світом в усіх сферах діяльності. Слід відмітити, що позитивні оцінки глобалізації домінують здебільшого в наукових колах економічно розвинених країн. Це пояснюється тим, що для них глобалізація є нормою життя, необхідністю розвитку.

Сучасна глобалізація посилює відмінності між країнами. Саме тому особливого значення набувають ті загальні цінності, які сприятимуть об'єднанню людства. Отже, глобалізація є складним і внутрішньо суперечливим процесом. Вона, передусім, відкриває нові можливості економічного й духовного розвитку, призводить до поглиблення господарських зв'язків між країнами, до залучення народів різних країн до тих найкращих цінностей, які виробило людство протягом всієї історії. Саме тому, необхідною умовою прогресивного розвитку людства в майбутньому, як відмічає М. Іванов, "є зміна парадигми цивілізаційного розвитку – перехід від пріоритетів прибутку й домінування до пріоритетів співробітництва і взаємодопомоги в ім'я Людини" [Іванов Н. Глобализация и общество: проблемы управления // Мировая экономика и международные отношения. – 2008. – № 4. – С. 15]. Саме людина повинна взяти на себе відповідальність за характер і наслідки суперечливого процесу глобалізації.